

Quan dibuixar és incòmode i perillós

Autoria: Catherine Vuylsteke

Títol: Dibuixar per resistir. Sis autores de còmic contra l'opressió

Traducció de Mercè Ubach

Editorial: Godall Edicions, Barcelona, 2024

184 pàgines

Quan dibuixar és incòmode i perillós. Un llibre que ens parla de sis dones que il·lustren i dibuixen, d'edats i contextos molts diferents, però que els seu mínim comú denominador és que ho fan contra l'opressió. Godall Edicions, en la seua col·lecció Gargot, ens presenta una obra carregada de bon art al voltant de la vinyeta i d'una profunda reivindicació en el pla del contingut. L'autora, Catherine Vuylsteke, una escriptora i directora de documentals –durant vint-i-cinc anys ha estat editora estrangera del diari belga *De Morgen* – ens proposa aprofundir en la mirada de sis dones artistes de països ben diferents (Egipte, Rússia, Síria, EUA, Mèxic i Índia), amb què expliquen el seu món, el nostre món. Una visió ben perspicaç i intel·ligent a través de la il·lustració i el dibuix d'aquestes sis dones de latituds i tradicions culturals molt diferents.

L'obra consta de sis retrats de les artistes i un ventall ample i molt ben triat de mostres del seu treball. A més, en la versió en català, una excel·lent traducció de Mercè Ubach, porta un interessant pròleg d'Isabel Navarro. On entre altres qüestions ens apunta que aquestes dibuixants:

Unes ho fan amb un humor bel·ligerant des dels vells-nous diaris, unes altres llancen els seus missatges a través d'Instagram, n'hi ha que pinten murals i publiquen llibres. Totes s'arrisquen pel seu art, que és la forma que tenen d'exercir la resistència contra el sexisme estructural, la violència política, la corrupció i l'homofòbia

Així, Rachita Taneja (l'Índia), Mar Maremoto (Mèxic), Ann Telnaes (els EUA), Doaa el-Adl (Egipte), Amany Al-Ali (Síria) i, la més coneguda per les nostres latituds, Victoria Lomasko (Rússia), de qui Godall ja ha publicat dues obres, practiquen un art ben esmolat i punyent.

Cadascuna d'aquestes sis artistes han protagonitzat *Draw for change*, una sèrie de documental creada per Guillaume Vandenberghe i Vincent Coen, obra premiada al festival de Cannes Series 2023 i que s'ha pogut gaudir pel Canal Arte. Els biopics de Vuylsteke que tenim en aquest llibre és un magnífic complement amb vida pròpia i amb independència del reportatge audiovisual. Aquestes dibuixants ens mostren, ens resumeixen, ens suggereixen la complexitat del món amb una molt bona dosi de perspicàcia i d'ironia.

La primera artista que trobem és Amany Al-Ali (1983) de Síria, de seguida, en les seues vinyetes ens recorda la crisi humanitària al seu país, que encara continua, i que ser dona en aquest context és molt complicat. Més de cinc milions de persones viuen en camps de refugiats a països veïns. Molts dels dibuixos denuncien, no sols la situació dels refugiats, també la pressió del patriarcat sobre elles. Sense oblidar en cap moment que la pau d'Al-Assad i Putin són míssils i massacres per als ciutadans. Sovint, les dones si no són mortes per les bombes, ho són pels homes.

“L'Amany es pregunta si la guerra s'acabarà mai, si algun dia tornarà a viure en un país normal (...) Quedar-se aquí significa aferrar-se a l'esperança, ser forta. Avui, demà sempre”, ens diu Vuylsteke.

Mar Maremoto (1994), autora de la il·lustració de la coberta del llibre, és una mexicana que en les vinyetes ens suggereix la incomoditat d'habitar el seu propi físic, però també el plaer d'afirmar ser qui és. Una de les peculiaritats dels seus dibuixos és un punt de vista molt crític sobre la realitat que li ha tocat viure; això sí, sempre amb humor i amb una forta càrrega d'ironia. Fa igual que mostre temes com són els drets LGTBIQ+, els feminicidis, la diversitat identitària dels gèneres o la crisi climàtica. Juga molt bé amb

uns colors cridaners i uns cossos grossos desafiants i rebels per suggerir allò que pretén dir i denunciar.

La tercera vinyetaire que ens trobem és Rachita Taneja (1991). Amb unes senzilles figures de pal mostra, d'una manera molt crítica, la seua posició i les idees contra tota mena d'injustícies. Malgrat haver rebut enguany el prestigiós Kofi Anan Courage in cartooning Award i ser creadora del webcòmic *Sanitary Panels*, és amenaçada, dia sí i dia també, amb missatges com ara “et mataré” o “et violaré”, a banda d'una forta pressió judicial ja que té algun procés obert.

En la primera tira de còmic que inicia la seua part, llegim “Com és, viure a l'Índia? / Ja saps, no ens podem queixar / Doncs que bé. / No, vull dir que no ens podem queixar literalment, o el govern ens arresta”. O quan demana en una vinyeta què és el que volen les dones. La resposta és: “Carrers i llars segures; igualtat salarial; accés a l'educació; drets per a les persones trans; autonomia corporal i drets reproductius”. El que obtenen: “Un descompte del 3% en una crema vaginal blanquejadora”.

Doaa el-Adl (1979) d'Egipte comparteix amb totes les altres artistes, temàtiques i denúncies, però coincideix amb Amany Al-Ali en algunes metàfores i representacions dels feminicidis i de la repressió patriarcal. Així, dibuixa un home amb un poblat bigoti tallant amb una destrat un gran arbre que és una cuixa d'una dona. A l'igual que la siriana, representa bombes antropomorfes mentre cauen sobre les dones o trencant un gran bigoti que representa el masclisme.

Aborda, però, temes polítics del seu voltant i internacionals com són les accions de Donald Trump, la urgència climàtica, les diverses violències practicades pels poders sobre la ciutadania o temàtica social. Amenaçada de mort des dels inicis de la seua trajectòria com a dibuixant ben crítica i irònica en les seues vinyetes. Ens representa la dansa de la llibertat com una ballarina amb cames de ploma estilogràfica que ha trencat les cadenes o un home del Cromanyó carregat amb una porra que arrossega una ploma estilogràfica sagnant com a imatge del Dia mundial de la Llibertat de Premsa.

Un altra trajectòria i estil ben diferent és aquella que exerceix Ann Telnaes (1960) des d'una tribuna com és la del *Washington Post* i altres mitjans de comunicació ben influents. Nascuda Nascuda a Estocolm, de mare alemanya i pare noruec. Després de

deixar Disney Imagineering, una filial dedicada a la creació i a la construcció de parcs d'atracció, que li proporciona estabilitat econòmica, però no la satisfà. La seua primera caricatura li ve per pura indignació pel vessament de sang a Tiananmen. A partir d'aquest fet i aquest inici se sent connectada amb el món.

En les seues vinyetes sàtira mordaç i les metàfores punxants cauen sobre personatges com són Cheaney o Donald Trump, la violència contra les dones, la pèrdua de la llibertat d'expressió en les democràcies actuals. Malgrat que se li han concedit guardons com ara el Pulitzer de Caricatura Editorial (2001), va ser la segona dona en guanyar-lo, o el Herblock (2023), sovint pateix amenaces via telèfon o correus electrònics com ara “Fes-nos un favor, penja't d'una volta” o “Putà, tens els dies comptats”.

De la seua professió de vinyetaire, ens diu:

Les vinyetes polítiques serveixen com un termòmetre crític de l'estat de la nostra democràcia, semblant a la funció dels canaris a les mines de carbó. Si els dibuixants no podem prosperar a causa de les circumstàncies asfixiants, la situació serveix com un senyal alarmant que la llibertat està amenaçada.

Enguany, a principis de gener, Telnaes va dimitir del seu lloc a *The Washington Post* després que una de les seves caricatures, que satiritzava l'obediència dels mitjans de comunicació i multimilionaris de la tecnologia al president entrant Donald Trump fos rebutjada per David Shipley, editor d'opinions. En la vinyeta estaven dibuixats el propietari del *Post*, Jeff Bezos, l'editor de *Los Angeles Times*, Patrick Soon-Shiong, i el cap de Meta/Facebook, Mark Zuckerberg. El Patrick Soon-Shiong, i el cap de Meta/Facebook, Mark Zuckerberg. La negativa a publicar aquesta caricatura va ser qualificada per l'Associació de Caricaturistes Editorials dels Estats Units com una “censura covard”.

I finalment la russa Victoria Lomasko (1978), que ja és ben coneguda entre nosaltres per la publicació de *L'última artista soviètica*, Premi Veu Lliure del Pen Català 2022 i *Altres Rússies*. Aquesta artista gràfica i escriptora ha fet del reportatge gràfic o periodisme il·lustrat la seua manera de retratar la realitat de Rússia i de les antigues repúbliques soviètiques. Amb dibuixos fets en directe i amb textos que els expliquen, ens conta una història molt diferent d'aquella que podem copsar als mitjans de comunicació.

Ens mostra una societat que pateix i que protesta, millor dit que protestava, ara la situació s'ha acarnissat d'una manera brutal. Podem observar des d'activistes del moviment LGTBIQ+ als creients ortodoxos, o les penúries dels treballadors immigrants o les vagues dels sindicats dels camioners, sense oblidar-se de la diversitat de situacions de penúria dels camperols fora de Moscou.

Lomasko, en més d'un moment s'ha sentit atrapada entre Putin i les seues polítiques repressores, la humiliació de la guerra i la culpa que s'hi associa. Ho diu molt clar: "És la guerra de Putin, no la del poble rus".

Una obra necessària, sempre, però en els temps que corren, és molt possible que més. Una radiografia de sis dones artistes de diferents edats i gustos, provinents de contextos culturals i polítics ben diversos, però totes unides per una mateixa pregunta, amb la qual Matilde Martínez, editora de Godall, plantejava un debat en la presentació d'aquest llibre: "Què significa dibuixar, jugant-s'hi la vida?"

Josep Ballester-Roca